

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק

בג"ץ 2324/11

בפני : כבוד השופט א' גרוניס
כבוד השופטת ע' ארבל
כבוד השופט ח' מלצר

העותרים : 1. שי גיל
2. נחום אביר
3. אביחי רצאני (נמחק)

נגד

המשיבים : 1. שר החינוך
2. ועדת השופטים לפי תקנון פרס ישראל
3. עו"ד שמעון מזרחי

המבקשת להצטרף : עמותת ימית – יד למינהל תקין

עתירה למתן צו על תנאי

תאריך הישיבה : ז' בניסן התשע"א (11.04.11)

בשם העותרים והמבקשת להצטרף : עו"ד יצחק בם
עו"ד עובדיה כהן
עו"ד מיכאל דבורין

בשם המשיבים 1-2 : עו"ד דינה זילבר
בשם המשיב 3 : עו"ד ד"ר טל רוטמן

פסק-דין

השופט א' גרוניס:

1. ביום 9.3.2011 הודיע שר החינוך על זכייתו של עו"ד שמעון מזרחי (המשיב 3) בפרס ישראל לשנת תשע"א בתחום הספורט. השר הודיע על דבר הזכייה בעקבות החלטתה של ועדת פרס ישראל בתחום הספורט. וזו לשון החלטתה של הוועדה:

"עו"ד שמעון מזרחי יצר דפוס מינהל חדשים בתחום הספורט. פעילותו הממושכת שנעשתה בהתנדבות לאורך שנים רבות הובילה להגברת המודעות הציבורית לענף הכדורסל תוך הקפדה על רמת ניהול גבוהה ואיכותית בספורט הישראלי שהביאה להישגים יוקרתיים ברמה הלאומית והבין-לאומית. פעילותו הציבורית של עו"ד מזרחי כפורומים לאומיים ובין-לאומיים העלתה את קרנו של הספורט הישראלי בכלל, וענף הכדורסל בפרט."

בעתירה שבפנינו, שהוגשה ביום 23.3.2011, נטען כי יש לבטל את זכייתו של עו"ד מזרחי בפרס ישראל בתחום הספורט.

הרקע והעובדות

2. ההחלטה להעניק את הפרס לעו"ד מזרחי התקבלה פה אחד על ידי ועדה שהתמנתה בהתאם לתקנון פרסי ישראל. הוועדה מנתה שלושה חברים: טל ברודי (להלן - ברודי), ששימש כיושב ראש הוועדה, גילי לוסטיג ואסתר רוט-שחמורוב. ברודי היה במשך שנים כדורסלן מצטיין ששיחק בקבוצת מכבי תל אביב. ברודי זכה בפרס ישראל לשנת תשל"ט בשל תרומתו המיוחדת לחברה ולמדינה בתרבות הגוף. לוסטיג הוא מנהל היחידה לספורט הישגי בוועד האולימפי הישראלי ומאמן כדורעף, שאימן בעבר את נבחרת ישראל. רוט-שחמורוב הייתה אתלטית מצטיינת, שייצגה את ישראל במשחקים האולימפיים בשנת 1976. היא כלת פרס ישראל בתחום הספורט ותרבות הגוף לשנת תשנ"ט. עו"ד מזרחי מכהן כיושב ראש קבוצת הכדורסל של מכבי תל אביב.

3. ביום 10.3.2011, למחרת פרסום ההודעה בדבר הענקת הפרס לעו"ד מזרחי, פנו נציגי העותרים לשר החינוך בבקשה כי יבטל את זכייתו של עו"ד מזרחי בפרס. פנייה זו נדחתה. לפיכך, כמקובל במקומותינו בשנים האחרונות, הגישו העותרים את העתירה

שלפנינו. טענתם העיקרית של העותרים בעתירה הינה, כי החלטת הוועדה נגועה בניגוד עניינים ועל כן דינה להתבטל. זאת, נוכח קשריו המקצועיים והחברתיים הנטענים של ברודי עם עו"ד מזרחי, על רקע פעילותם המשותפת בקבוצת הכדורסל מכבי תל אביב. יוער, כי בעתירה נאמר כי אין היא תוקפת "את היותו של מר מזרחי זכאי או לא זכאי לפרס ישראל במישור המהותי". בעתירה ציינו העותרים, כי אין הם מטילים דופי אישי בברודי וכי אין להם ספק שפעל בתום לב. ביום 6.4.2011 הגישו העותרים בקשה לתיקון העתירה (להלן - בקשת התיקון). בבקשת התיקון מעוניינים העותרים להביא לשינוי משמעותי בעתירה. בבקשה טוענים העותרים כי ההחלטה להעניק את הפרס לעו"ד מזרחי פסולה אף לגופם של דברים ולא רק בשל ניגוד עניינים. זאת, נוכח פרשיות מן העבר אשר לטענת העותרים קשורות הן לעו"ד מזרחי. כך מעלים הם עניין שהתעורר בשנת 1988, וזאת בהקשר למתן כרטיסי חנינם על ידי עו"ד מזרחי למשחקים של קבוצת מכבי תל אביב. בבקשת התיקון מועלות כמו כן טענות חדשות לגבי תקנון פרס ישראל. כך נטען, כי הליך הבחירה של הזוכה בפרס אינו מתנהל בשקיפות ראויה וכי לא נערך פרוטוקול של הדיון. ביום בו הוגשה בקשת התיקון הוגשו שתי בקשות נוספות: האחת, בקשה למחיקתו של העותר 3; האחרת, בקשה להוספתה של עותרת, היא עמותת "ימית - יד למינהל תקין". בהחלטה מאותו יום, 6.4.2011, הורתה השופטת א' חיות על מחיקתו של העותר 3 וכי בקשת התיקון והבקשה לצירוף עותרת יובאו בפני ההרכב שידון בעתירה.

4. בנסיבות העניין, ועל רקע העיסוק הרב בעו"ד מזרחי ובברודי והקשרים ביניהם בעתירה ובתגובות, ראוי לומר מספר מילים לגבי העותרים והעמותה שביקשה להצטרף. בעתירה תיארו עצמם שלושת העותרים המקוריים כ"חובבי ספורט בכלל וכדורסל בפרט". הבקשה לצירוף של עותרת נוספת נתמכה בתצהיר של יו"ר העמותה נתי גרנאי. בתגובתו של עו"ד מזרחי לעתירה נטען, כי אחד משני העותרים המקוריים שנותרו הוא אוהד של קבוצת הכדורסל של הפועל ירושלים וכי העותר השני הינו שותף עסקי של אחד מעורכי הדין החתומים על העתירה. לגבי נתי גרנאי נטען בתגובה, כי הוא אוהד של קבוצת הכדורסל של הפועל תל אביב. איננו רואים מקום להידרש לשאלה בדבר הזדהותם הקבוצתית-ספורטיבית של העותרים והמבקשת להצטרף. ייאמר מיד, כי לא ראינו לנכון להתיר את תיקונה של העתירה. בבקשת התיקון אין הסבר מספק מדוע לא ניתן היה להעלות את הטענות החדשות כבר בעתירה המקורית. זאת ועוד, הטענות העובדתיות שבבקשת התיקון מתייחסות לאירועים שהתרחשו בעיקרם לפני שנים רבות. בקשת ההצטרפות אינה מוסיפה דבר.

5. כאמור, הטענה המרכזית בעתירה היא כי ברודי נגוע בניגוד עניינים, ככל שמדובר בעו"ד מזרחי, ועל כן לא היה מקום שוועדה בראשותו תחליט להעניק את הפרס לעו"ד מזרחי, מה גם שברודי הוא זה שהציע להעניק את הפרס לעו"ד מזרחי. כפי שצוין, ברודי היה במשך שנים שחקן בקבוצת הכדורסל של מכבי תל אביב. עו"ד מזרחי מכהן זה עשרות שנים כיושב ראש הקבוצה, כולל בשנים בהן שיחק ברודי בקבוצה. העותרים טוענים, כי בין השניים היו לא רק קשרים מקצועיים, אלא גם קשרים חברתיים, הממשיכים להתקיים עד היום. בעתירה נטען, בין היתר, כי באתר האינטרנט של מועדון מכבי תל אביב הופיע שמו של ברודי ברשימת הדירקטורים. העתירה אף סומכת על פרסומים מפרסומים שונים בתקשורת לגבי הקשרים בין ברודי לעו"ד מזרחי. בתגובה של עו"ד מזרחי לעתירה נטען, כי ברודי הפסיק לכהן בדירקטוריון של מכבי תל אביב בשנת 2007. עם זאת, לפי האמור בתגובה מוזמן ברודי לישיבות של הדירקטוריון. בתגובתו של עו"ד מזרחי, שנתמכה בתצהירו, נאמר כי ברודי אינו "חבר אישי" של עו"ד מזרחי וכי "אין ביניהם שום קשר אישי החורג ממסגרת ההיכרות ושיתוף הפעולה המקצועי". בתגובה מודגש, כי אין בין השניים קשר של "חברות קרובה".

6. בתגובה של המשיבים 1-2, שנכתבה בכישרון רב על ידי עו"ד דינה זילבר מפרקליטות המדינה, נטען כי יש לצמצם ככל האפשר את התערבותו של בית המשפט בהחלטות בדבר הענקת פרסים, כולל פרס ישראל. נטען, כי ההחלטה בעניין הענקת פרס נוגעת לתחום של כבוד ויוקרה, ועל כן שונה היא מהחלטות מינהליות אחרות. בהחלטה בעניין הענקת פרס נתון למחליט שיקול דעת רחב ביותר שיש בו, מטבע הדברים, מרכיב סובייקטיבי. על כן גורסים המשיבים, כי בתחום זה חובה על בית המשפט לגלות ריסון רב. ככל שמדובר בניגוד עניינים, הרי נטען כי אם תתקבל טענת העותרים יהיה קשה מאוד למצוא שופטים לכהונה בוועדות של פרס ישראל. זאת, משום שטבעי הוא שהמועמדים יהיו אנשים בעלי שם, אשר מוכרים לשופטים מן ההיבט המקצועי. המשיבים ביקשו, על כן, לדחות את העתירה וכמובן שזו אף הייתה בקשתו של עו"ד מזרחי בתגובתו.

פרס ישראל

7. פרס ישראל הינו פרס המוענק על ידי המדינה מדי שנה, מאז שנת 1953. הפרס ניתן בתחומי מדעי היהדות, החברה, הרוח, החיים והמדעים המדויקים, התרבות, האמנות, התקשורת והספורט. בצד הפרס הניתן למצטיינים בתחומים הנזכרים מוענק פרס עבור "מפעל חיים – תרומה מיוחדת לחברה ולמדינה". הפרס הינו בעל יוקרה רבה

והזוכה מקבל אף סכום כסף מהמדינה עם זכייתו. הפרס מוענק בטקס מיוחד, הנערך מדי שנה ביום העצמאות, במעמד נשיא המדינה, ראש הממשלה, נשיאת בית המשפט העליון ושר החינוך. הבסיס החוקי למתן הפרס מצוי בתקנון פרסי ישראל. החל משנה זו מתנהל התהליך להענקת הפרס על יסוד תקנון חדש (בעקבות המלצות של ועדה ציבורית). הפרס אינו מוענק בכל התחומים מדי שנה, אלא על פי מחזוריות מסוימת. המועמדים לפרס חייבים להיות אזרחי ישראל שישבו בה בשלוש השנים הקודמות להצעת המועמדות (להוציא מקרים מיוחדים). הפרס מוענק אך ליחידים ולא לתאגידים. אדם אינו זכאי לקבל את פרס ישראל אלא פעם אחת. על פי התקנון החדש, רשאי כל חבר בוועדת השופטים להציע מועמד לאחר קבלת רשימת המועמדים. השופטים האחרים בחבר השופטים אינם יודעים את שמו של המציע, אף כאשר מדובר בחבר ועדה.

8. פרס ישראל הינו פרס ממלכתי שבא להוקיר אנשים שהצטיינו בתחומים שונים ותרמו תרומה חשובה לידע האנושי ולחברה בישראל. בצד ההכרה וההוקרה לאותם בני ובנות החברה שהגיעו להישגים חשובים, יש לקוות כי ההערכה הניתנת להם תעודד אחרים להצטיין בתחומי המדע השונים ולתרום לחברה. לפרס יש תפקיד מאחד ביום החג המיוחד. האופי הייחודי של הפרס נלמד, בין השאר, מכך שהפרס מוענק ביום העצמאות. טקס הענקת הפרס הפך למסורת הנמשכת זה עשרות שנים. על כן, יש לשמור מכל משמר את ייחודו ואת מעמדו. על כל בני החברה, וכמובן גם על בית המשפט, להיזהר מנקיטת מהלכים שיביאו לפגיעה ביוקרתו.

היקף הביקורת על החלטות בעניין פרס ישראל

9. דעתי היא, כי יש לדחות את העתירה. על פי גישתי, כפי שיוסבר בהמשך, יש לצמצם באופן משמעותי את היקף ההתערבות של בית המשפט בהחלטות הנוגעות למתן הפרס. זאת במיוחד ככל שמדובר בטענות הנוגעות לזכאותו של הזוכה, היינו לצד המהותי של הענקת הפרס. גם כאשר מדובר בטענות הנוגעות להליך הבחירה, קרי להיבט הדיוני, יש להפעיל ריסון רב, בוודאי שכך לגבי טענה של ניגוד עניינים. הטעם לגישתי המצמצמת נעוץ בשניים: ראשית, מדובר בתחום שכמעט כולו אינו שפיט; שנית, יש להציב מחדש, ולו חלקית, את הדרישה של זכות עמידה ככל שמדובר בענייני פרס ישראל.

10. כאמור, פרס ישראל מוענק בתחומים של מדעי היהדות, החברה, הרוח, החיים והמדעים המדויקים, התרבות, האמנות, התקשורת והספורט. בנוסף לכך מוענק פרס

בשל "מפעל חיים". מתן פרס בכל אחד מן התחומים האמורים כרוך במרכיב סובייקטיבי משמעותי. הענקת הפרס שונה באופן מהותי מזכייה, להבדיל, בתחרות ספורטיבית, דוגמת כדורסל או אתלטיקה קלה. בתחומי הספורט האמורים נקבעת הזכייה על פי התוצאה. משודעים אנו את התוצאה, ממילא נקבע מי הוא או מי היא הזוכה. שונים פני הדברים, כמובן, כאשר מדובר בזכייה בפרס בתחום כמו מדעי היהדות, החברה או הרוח, וכך אף לעניין הפרס ל"מפעל חיים". ככל שהמרכיב הסובייקטיבי בהערכה גובר, מצטמצם תחומה של הביקורת השיפוטית. נזכיר בהקשר זה את סעיף 33 לחוק החוזים (חלק כללי), התשל"ג-1973. סעיף זה קובע:

"חוזה שלפיו יינתן ציון, תואר, פרס וכיוצא באלה על פי הכרעה או הערכה של אחד הצדדים או של אדם שלישי, אין ההכרעה או ההערכה לפי החוזה נושא לדיון בבית משפט."

אומנם, בענייננו אין מדובר בחוזה, אלא בתקנון חד צדדי שאימצה המדינה. ברם, הרציונל של הסעיף ברור ויפה הוא, כמוסבר, אף לגבי פרס דוגמת פרס ישראל. ההחלטה להעניק את הפרס הינה החלטה מינהלית, שכן מתקבלת היא על ידי שר החינוך, על יסוד המלצתה של ועדת הפרס. יהיו כאלה שיטענו, שמאחר ומדובר בהחלטה מינהלית, נתונה היא לביקורת שיפוטית ככל החלטה מינהלית אחרת. דעתי שונה. נוכח האופי המיוחד של הפרס, הן לאור המרכיב הסובייקטיבי, הן לאור ההיבט החברתי והן לאור הצד הטקסי, ראוי שבית המשפט יגלה ריסון מירבי עת שמובאת בפניו עתירה שמכוונת לתקוף את ההחלטה של ועדת הפרס ושל שר החינוך (ראו עמדתו של חברי השופט ח' מלצר בבג"ץ 2454/08 פורום משפטי למען ארץ ישראל נ' שרת החינוך (טרם פורסם, 17.4.2008) (להלן – עניין שטרנהל)). טבעי הוא שבתחומים שונים של הידע האנושי תהיינה אסכולות שונות או גישות מדעיות מנוגדות. לעיתים, כאשר מדובר במדעי החברה והרוח מתגלים אף פערים אידיאולוגיים רבים. תופעות דומות נמצא גם בתחומים שונים של האמנות. אל לו לבית המשפט להכניס את ראשו לתוך ולעומקן של מחלוקות שכאלה. על כן יש למנוע כל הרחבה של הביקורת השיפוטית בתחום זה של פרס ישראל (ראו, דניאל פרידמן "שפיטות החלטות בעניין פרס ישראל" המשפט ה' 181 (התשס"א)). יתר על כן, ודומה שמיותר לומר זאת, אין לבית המשפט הכישורים המוסדיים להכריע במחלוקות באשר לשאלה האם מועמד או מועמדת כלשהם אומנם זכאים הם לקבל את הפרס שוועדה נכבדה החליטה להעניקו. ברי, כי לשופטים אין אף את הכישורים האישיים להכריע האם מועמד כלשהו ראוי הוא לקבל את הפרס (אלא אולי אם מדובר בפרס בתחום המשפט; וכן ראו והשוו, בג"ץ 10455/02 אמיר נ' לשכת עורכי הדין, פ"ד נז(2) 729 (2003)).

11. עתירה זו, ועתירות דומות שהוגשו בעבר בקשר לזכייה בפרס ישראל, מתאפיינות בכך שהעותר או העותרים אינם טוענים כי הם הזכאים לקבל את הפרס. המטרה של העתירות הינה להביא לשלילת הזכייה מן האדם שנבחר על ידי ועדת הפרס ושר החינוך. יהיו כאלה שיאמרו שמדובר בחוסר פירגון ויהיו אחרים שירחיקו לכת ויטענו שעותרים המעוניינים בשלילת הפרס מהאחר פועלים מתוך צרות עין (לעתירה יוצאת דופן, בה הלין העותר על כך שפרס ישראל לא הוענק לו, ראו בג"ץ 167/06 ווינראוך נ' משרד החינוך (לא פורסם, 23.3.2006)). אם אומנם העותרים הם יריבים של עו"ד מזרחי בתחום הספורט, דומה שזכייתו מתנופפת לנגד עיניהם כמעין סדין אדום, וביתר דיוק – סדין צהוב. בעבר הרחוק קבע בית משפט זה, כי הוא לא יכיר בזכות עמידה של אדם העותר רק לשלילת טובת הנאה מן הזולת (ראו, בג"ץ 100/64 מטעי עמק הארזים נ' הממונה על מחוז ירושלים, פ"ד יח(2) 278 (1964); בג"ץ 19/64 התאחדות סוכני הביטוח בישראל נ' המפקח על הביטוח, פ"ד יח(3) 506 (1964)). אכן, מאז אותה קביעה חל שינוי דרמטי בהלכה בנוגע לזכות עמידה, תוך שבית המשפט הסיר, למעשה, את הדרישה האמורה כדרישת סף לקבלת סעד בעתירה נגד החלטה מינהלית. המקרה הנוכחי מדגים, לשיטתי, את הצורך בחשיבה מחודשת בנושא. זאת, נוכח המחיר החברתי-תרבותי שעלולה החברה לשלם בשל עתירות חוזרות ונישנות נגד זוכים בפרס ישראל. על בית המשפט להימנע מליתן ידו, כמובן שלא במכוון, למהלכים משפטיים המעודדים חוסר פירגון ושמחה לאיד. לגישתי, ראוי הוא שבית המשפט יאמץ כללים שיצמצמו את מספרן של העתירות הבאות לשלול פרס, ובוודאי פרס ישראל, מידי מי שהוכרז כזוכה בפרס.

12. מי שיבחן את ההתפתחות של דיני השפיטות וזכות העמידה בעשרות השנים האחרונות ימצא, לטעמי, מתאם ברור בין אותה התפתחות לבין הגידול במספר העתירות התוקפות החלטות בעניין זכייה בפרס ישראל. למעשה ניתן לומר, כי כפי שחג העצמאות מגיע מדי שנה ב-ה' באייר, כך תוגש עתירה לבית משפט זה מדי שנה, לאחר שמשרד החינוך מכריז על הזכייה בפרס. מעניין לציין, כי "המסורת" של הגשת עתירות בנושא הפרס החלה, כנראה, בשנת 1997, היא השנה בה בית משפט זה התערב, בפעם היחידה, בהחלטה על הענקת הפרס (מדובר בבג"ץ 2205/97 מאסלה נ' שר החינוך והתרבות, פ"ד נא(1) 233 (1997)). מאז הוגשו העתירות הבאות שהופנו נגד זכייתו של פלוני בפרס: בג"ץ 1933/98 הנדל נ' שר התרבות החינוך והספורט (לא פורסם, 25.3.1998); בג"ץ 2348/00 סיעת המפד"ל נ' שר החינוך (לא פורסם, 23.4.2000); בג"ץ 2769/04 יהלום נ' שרת החינוך התרבות והספורט (לא פורסם, 19.4.2004); עניין

שטרנהל; בג"ץ 3346/09 פורום משפטי למען ארץ ישראל נ' שר החינוך (טרם פורסם, 26.4.2009). בעתירה בעלת אופי אחר קבל העותר, שנקבע כי יקבל את פרס ישראל לציור, על דרישת התקנון כי עליו להתייבב לטקס קבלת הפרס באופן אישי: בג"ץ 3750/03 גרשוני נ' שרת החינוך (לא פורסם, 5.5.2003)). נראה, שלא ניתן היה לצפות את התהליך בו אנו חוזים שעה שהוגמשו המבחנים לגבי היעדר שפיטות וזכות עמידה. לא ניתן אף להתעלם מהעלויות הנוספות של עתירות דוגמת העתירה דנא, הגם שהן נידחות. האדם שוועדת הפרס החליטה על דבר זכייתו מוצא עצמו מתגונן, כאילו היה נאשם בפלילים. חובה, כמובן, לצרפו כמשיב לעתירה ועליו להתגונן בפני טענות מטענות שונות המוטחות, לעיתים, כלפיו. ייתכן שהמשיב ישכור שירותיו של פרקליט על מנת שייצגו בהליך. אם המשיב יידרש לשלם שכר לפרקליט, הרי אף אם תידחה העתירה ספק אם ישופה על הוצאותיו.

השיקולים הנזכרים הם העומדים בבסיס עמדתי בדבר צמצום משמעותי של הביקורת השיפוטית לגבי החלטות באשר להענקת פרס ישראל.

13. נתייחס עתה להצדקה המסורתית לביטולה של הדרישה בדבר זכות עמידה, לפיה גם כאשר לעותר אין אינטרס אישי בעניין נושא העתירה, על בית המשפט להתערב בהחלטה המינהלית הפגומה, שכן מחובתו לתרום להשלטתו של שלטון החוק ולכך שרשויות השלטון יפעלו על פי הדין. על כן, כך ייטען, עלינו להתעלם ממניעים אפשריים של מגישי העתירה דנא ומהיעדר אינטרס אישי, ויש להתמקד בטענתם בדבר ניגוד העניינים. כזכור, טענה זו נוגעת בעניין שבפנינו לקשר המקצועי והחברתי הנטען בין ברודי לעו"ד מזרחי. לגבי הקשר המקצועי בין השניים, אין כל מחלוקת. הקשר נמשך שנים רבות, שהרי הראשון שיחק במכבי תל אביב בעוד האחר שימש כיושב ראש הקבוצה. אף אין מחלוקת על כך שהקשר נמשך לאחר שנסתיימה קריירת המשחק של ברודי. לגבי קשר חברתי, דומה שקיימת מחלוקת בין הצדדים. מכל מקום, סבורני שבנסיבות העניין, וכפי שיובהר בהמשך, לא נפל פגם המצדיק התערבות של בית המשפט ובוודאי שאין מדובר בפגם חמור שיביא לביטול ההחלטה. אפשר שעדיף היה שברודי יימנע מלהציע את עו"ד מזרחי כמועמד. עם זאת, יש לזכור כי בסופו של יום הוחלט על דעת כל חברי הוועדה, לרבות השניים לגביהם לא מועלית כל טענה, כי יש להעניק את הפרס לעו"ד מזרחי.

14. בכל ועדת פרס חייבים לכהן אנשים המכירים את התחום המסוים ומתמצאים בו. אם מדובר, למשל, בהענקת הפרס בתחום מדעי היהדות, טבעי שהחברים בוועדה

יהיו אנשים מן התחום או קרובים לו. במדינתנו הקטנה, ולא רק בה, קשה להעלות על הדעת שאלה המתאימים לכהן בוועדת הפרס לא יכירו את המועמדים. אם חבר או חברים בוועדת הפרס אינם מכירים את עבודתו של המועמד או המועמדת, עלולה לעלות הטענה כי החבר אינו מתאים לכהן בוועדת הפרס. סוגיה דומה עלתה בעבר בבית משפט זה בעקבות הענקת פרס ישראל לשנת תשס"ט עבור "מפעל חיים – תרומה מיוחדת לחברה ולמדינה", למכון הישראלי לדמוקרטיה (בג"ץ 3346/09 הנ"ל). בית המשפט דחה את העתירה, על אף שהתברר שהיו קשרים מסוימים בין כל אחד מחברי ועדת הפרס, וכן בין יועץ שרת החינוך לענייני פרס ישראל, לבין המכון לדמוקרטיה. במקרה אחר שנדון בבית משפט זה מדובר היה בהענקה של פרס ישראל בתחום מדע המדינה לפרופסור זאב שטרנהל מן האוניברסיטה העברית בירושלים. בראש ועדת הפרס כיהן פרופסור שלמה אבינרי, מהחוג למדע המדינה באוניברסיטה העברית. באותו עניין לא הועלתה טענה של ניגוד עניינים. ייתכן שלו הייתה מתקבלת עמדתם של העותרים דכאן, צריך היה לפסול בדיעבד אף את אותה זכייה (ראו, עניין שטרנהל). גישה מרחיבה מצד בית המשפט ככל שמדובר בניגוד עניינים, עלולה להביא לכך שלא יימצא אדם ראוי בישראל שיהיה מתאים לכהן בוועדת פרס ישראל. האם נידרש להביא שופטים מחו"ל למטרה זו, כפי שנעשה לעיתים לגבי שופטים במשחקי ספורט?!

15. לגישה מרחיבה בנושא ניגוד העניינים יש חיסרון ברור נוסף, מבחינה זו שעשויה היא להביא, בהכרח, לצמצום של המאגר של המועמדים הראויים להישקל על ידי ועדת הפרס. זאת, משום שהיכרות בין חבר הוועדה לבין המועמד הפוטנציאלי תביא לפסילתו של המועמד בלא קשר לכישוריו. נבחן את העניין לגבי המקרה הקונקרטי: אם אומנם פסול ברודי מלכהן בוועדה הבודקת את מועמדותו של עו"ד מזרחי, המשמעות היא שעו"ד מזרחי נפסל כמועמד. ניתן להתייחס לעניין אף מזווית אחרת: האם יעלה על הדעת שבית המשפט היה נעתר לעתירה של עו"ד מזרחי נגד הרכב הוועדה, בשל כך שאחד מחבריה הינו ברודי? עו"ד מזרחי היה עשוי להעלות טענה זו כעותר, באומרו שמינויו של ברודי לוועדה מביא לכך שמועמדותו לא תוכל להגיע כלל לשולחן הדיונים. כנראה, שנתמזל מזלם של חלק מזוכי פרס נובל שעניינם לא היה צריך להיבדק על פי התבחינים שהציעו העותרים דכאן ועותרים בעתירות אחרות בנושא פרס ישראל.

16. אף שלגישה יש לאמץ גישה מצמצמת ככל שמדובר בביקורת שיפוטית על החלטות בעניין פרס ישראל, ברי כי לא ניתן לומר שההחלטות בנושא זה הינן חסינות לחלוטין. כך לדוגמה, ויש לקוות כי היא תישאר בגדר דוגמה היפותטית בלבד, אם חס וחלילה תתגלה שחיתות כספית, כגון שוחד, לעניין הפרס, אין ספק שבית המשפט

יתערב גם כאשר לעותר לא יהיה כל אינטרס ישיר בעתירה. ניתן לומר, כי אם חלילה יימצא פגם חמור ביותר בהתנהלות של ועדת הפרס או של שר החינוך, אין ספק שבית המשפט יידרש לעתירה. ניתן להשוות את הגישה האמורה לדרכו של בית משפט זה ככל שמדובר בהתעלמות מטענת שיהוי המועלית על ידי משיב בתגובה לעתירה. כידוע, אם עותר משתהה בהגשת עתירתו לבית המשפט הגבוה לצדק, עשויה העתירה להידחות אך מטעם זה (לגבי בתי המשפט לעניינים מינהליים ראו תקנה 3 לתקנות בתי משפט לעניינים מינהליים (סדרי דין), התשס"א-2000)). רק פגם חמור בהחלטה או בהליך המינהלי יביא לדחייה של טענת השיהוי, במיוחד כאשר לעותר אין אינטרס אישי (ראו, בג"ץ 2285/93 נחום נ' ראש עיריית פתח תקוה, פ"ד מח(5) 630, 643-642 (השופט י' זמיר) (1994)).

17. עניין נוסף שיש לתת עליו את הדעת, אומנם שולי הוא אך יש להזכירו. כוונתי להשפעה של עתירה מסוג העתירה דנא על מתדיינים אחרים המשחרים לפתחו של בית המשפט ומחכים לעיתים עת ארוכה לדיון בענייניהם. ההחלטה להעניק את פרס ישראל לעו"ד מזרחי התפרסמה ביום 9.3.2011. העתירה הוגשה ביום 23.3.2011. פרסי ישראל יוענקו, על פי המסורת, ביום העצמאות שנחוג השנה בתאריך 10.5.2011 (ו' באייר). כמובן שהכרעה בעתירה צריכה להתקבל לפני יום הענקת הפרס. ביום 6.4.2011, החליטה השופטת התורנית (חברתי השופטת א' חיות), כי העתירה תידון בפני הרכב לא יאוחר מיום 27.4.2011. הדיון בעתירה נערך ביום 11.4.2011. אף העתירות הקודמות שהוגשו בעניין פרס ישראל נדונו תוך זמן קצר מעת הגשתן. כתוצאה מכך שהעתירות בעניין הפרס ועתירות בעלות אופי ודחיפות דומה אמורות להידון תוך זמן קצר מעת הגשתן, נדחה הדיון בתיקים שכבר נקבעו לדיון או שמלכתחילה מותר יומן בית המשפט מקום לתיקים דחופים. ברור שבעקבות זאת נפגעים בעלי דין אחרים, שייתכן ומבחינה עניינית ראוי היה ליתן עדיפות דווקא להליכים בהם הם מעורבים והתלויים בבית משפט זה.

סיכום

18. עסקינן בעתירה המכוונת לבטל את ההחלטה בדבר זכייתו של עו"ד מזרחי בפרס ישראל לשנת תשע"א בתחום הספורט. כמוסבר, על פי גישתי, על בית משפט זה לנקוט גישה מצמצמת ככל שמדובר בהחלטות על הענקת הפרס. ההחלטה למי יוענק הפרס אינה צריכה להיבחן לגופה על ידי בית משפט, אלא במקרים חריגים ביותר, למשל כאשר מדובר בשחיתות. אף לגבי הליך הבחירה ותהליך קבלת ההחלטה יש לנקוט יד קמוצה, אם כי פחות מאשר לגבי ההחלטה גופה. יש לזכור, כי אף עתירות

שנידחות בסופו של דבר עשויות להביא, בשל ריבויין, לפגיעה בפרס ישראל ולערעור יוקרתו. על בית המשפט להיזהר מעידוד, שלא במכוון, של חוסר פירגון, צרות עין ושמחה לאיד. יום העצמאות הינו יום חג בו מתאחדים כל חלקי העם, חרף חילוקי הדעות והשסעים המתגלים בימי חול. פרס ישראל הפך למרכיב חשוב ומסורתי של החג הלאומי. יש לקוות שהענקת הפרס תחדל מלהיות מוקד של מחלוקת. ובדברנו בתחום הספורט, ראוי שהיריבות תישאר יריבות ספורטיבית וכי מגרשה יהא הפרקט או הדשא ולא בית המשפט.

19. העתירה נדחית. העותרים 1-2 יישאו בשכר טרחת עורך דין בסכום של 20,000 ש"ח לזכות המשיבים 1-2 ובאותו סכום לטובת עו"ד מזרחי.

שופט

השופטת ע' ארבל:

אני מצטרפת בהסכמה לפסק דינו של חברי, השופט א' גרוניס ולפיו דינה של העתירה להידחות.

חברי נדרש בפסק דינו לשאלת היקפה של הביקורת השיפוטית על החלטות בעניין פרס ישראל, כמו-גם לסוגיית זכות העמידה ככל שדברים אמורים בענייני פרס ישראל. גם עליי מקובל כי ככלל ימנע בית משפט זה מהתערבות בהחלטותיה של הוועדה המחליטה על הענקת הפרס, וכי זו נהנית משיקול דעת רחב ביותר בהקשר זה. ממילא אין אלה החלטות שאמורות להיות מושא לדיון משפטי (סעיף 33(א) לחוק החוזים (חלק כללי), התשל"ג - 1973). כן מקובל עליי כי על בית המשפט לנהוג ריסון רב ביותר אף בכל הקשור בהתערבות על בסיס טענות נגד הליך הבחירה. ויחד עם זאת, כפי שציינתי כבר בעבר, "...אין בכך כדי לומר כי החלטותיהן של ועדת השופטים חסינות מביקורת שיפוטית. ועדת השופטים ככל גוף מנהלי נתונה לביקורת שיפוטית, אלא שמקום שהחלטתה של ועדת השופטים להעניק את פרס ישראל למאן-דהוא התקבלה בתום-לב ועל בסיס שיקולים מקצועיים ענייניים, אין ככלל עילה להתערבות בית משפט זה בתוכן ההחלטה" (בג"ץ 2454/08 פורום משפטי למען ארץ ישראל נ' שרת החינוך (לא פורסם, 17.4.08)).

יחד עם זאת, והגם שתמימת דעים אני עם חברי באשר לחשיבות שמירתו של פרס ישראל כגורם מאחד ביום חגה של מדינת ישראל, כביטוי להערכת תרומתו של אדם למדינה

ולחברה ולביסוס ערך המצוינות כערך בו דוגלת החברה הישראלית, סבורני שיש לנקוט זהירות רבה בהגבלת זכות העמידה. אכן, ישנן מן העתירות נגד החלטות על הענקת הפרס למאן-דהוא, שהן מקוממות ונדמה שבאות הן מצרות העין יותר משהן באות מתוך הדאגה הכנה לכך שבפרס ישראל יזכו אך אלה הראויים לכך. אכן ישנן מן העתירות בנושא זה שמבטאות חוסר הבנה מסוים של אופיו הציבורי של הפרס, שכן אין זה מתחייב כי חתן הפרס, עמדותיו ודעותיו יעמדו בהכרח בלב הקונסנזוס הציבורי, ומי יידע כלל מהו קונסנזוס זה והאם טוב וראוי הוא. ואולם, דלתותיו הפתוחות של בית המשפט יכולות גם להבטיח במקרים מסוימים כי תובא בפני בית המשפט החלטה שראוי לה לעבור ביקורת שיפוטית, שכן נפל בה פגם מהותי היורד לשורש העניין. חברי עצמו מזכיר כי ייתכנו מקרים – והלוואי שלא נחזה במקרים שכאלה, דוגמת מקרים של שחיתות כספית לעניין הענקת הפרס – בהם תהיינה הדלתיים פתוחות אף בפני עותר שאין לו אינטרס ישיר בעתירה. דעתי היא כי כך הדבר ודאי במקרים בהם אין עותר פוטנציאלי שיש לו אינטרס ישיר בעתירה וכי אף מקום בו מצוי נפגע ספציפי שלא עתר לבית המשפט, חייב להישמר חריג, שאל לו להיות צר מדי, לגישה המצמצמת את זכותו של העותר הציבורי, וזאת כמובן במקרים שחשיבותם ומשמעותם חורגת מן המקרה הפרטי המדובר (ראו לענין זה: פסק-דינה של השופטת א' פרוקצ'יה בבג"ץ 651/03 האגודה לזכויות האזרח נ' יו"ר ועדת הבחירות המרכזית לכנסת ה-16, פ"ד נז(2) 62, 69 (2003)). מטעמים אלה אבקש לא לקבוע מסמרות בסוגיית זכות העמידה בהקשר בו דנים אנו. הנחתי היא כי בית המשפט ישכיל לזהות, כפי שנעשה עד כה, מהם המקרים החריגים בהם יש הצדקה להושיט סעד לעותר גם אם זכות העמידה אינה מובהקת, מהם המקרים שיש לבררם גם אם לכאורה אין לעותר אינטרס ישיר בעתירה ומהם המקרים בהם ראוי יהיה לדחות העתירה על הסף אך מטעם זה.

שופטת

השופט ח' מלצר:

1. בסייפא לחוות דעתי ב-בג"ץ 2454/08 פורום משפטי למען ארץ ישראל נ' פרופ' יולי תמיד - שרת החינוך (לא פורסם, 17.4.2008) כתבתי כך:

"לסיום, לא נותר אלא לקוות כי הדיונים המשפטיים בנושאים אלו יתייתרו להבא ופרס ישראל ימשיך להיות מה שהיה תמיד – שיא ההכרה של מדינת ישראל בטובי חוקריה/חוקרותיה, מדעניה/מדעניותיה והתורמים לחברה בארצנו".

מסתבר כי הרמז לא נקלט, והעתירה שלפנינו תוכיח. לפיכך אני מסכים לפסק דינו הנחרץ של חברי, השופט א' גרוניס. עם זאת, הנני מרשה לעצמי להוסיף שתי הערות:

(א) לשיטתי – ככל שמדובר בהמלצות של ועדת הפרס, הפועלת לפי תקנון פרסי ישראל, או בהחלטות של שר החינוך, המאשר או דוחה את ההמלצות האמורות (להעניק, או שלא להעניק את הפרס) – ההכרעה העניינית בנושאים אלה איננה אמורה להיות נושא לדיון בבית המשפט. הדבר מתבקש מהוראת סעיף 33 לחוק החוזים (חלק כללי), התשל"ג – 1973, אותה יש להחיל על העניין, לגישתי, מכח סעיף 61(ב) לאותו חוק.

(ב) בדומה לחברתי, השופטת ע' ארבל, אינני סבור כי מקרה זה מצדיק קביעת מסמרות (חדשות) בסוגיות זכות העמידה. זאת ועוד – בשאלת ה- standing אובחנו בעבר, בהקשרים קרובים, שני תחומים נפרדים (אשר להרחבת זכות העמידה בגדרם ניתנו הצדקות שונות):

(1) המכלול שדן במעמדו של העותר בבג"ץ, התובע שלילת זכותו של הזולת מטעמים של פגיעה בחופש העיסוק, קיום תחרותיות, או מניעת הפליה. מעמד זה הוכר תוך ביטול הלכת בג"ץ 100/64 מטעי עמק הארזים בע"מ נ' הממונה על מחוז ירושלים, פ"ד יח(2) 278 (1964). לניתוח העיוני של הסוגיה – עיינו: אמנון רובינשטיין "מעמד העותר בבג"צ התובע שלילת זכותו של הזולת", הפרקליט כז (תשל"א) 499. לשינוי ההלכה ראו: בג"ץ 287/91 קרגל נ' מינהל מרכז ההשקעות, פ"ד מו(2) 852, 856-862 (1992); בג"ץ 849/92 שמן תעשיות בע"מ נ' מינהל מרכז ההשקעות, פ"ד מז(2) 702, 706-709 (1993); עע"ם 8193/02 ראובן נ' פז חברת נפט בע"מ, פ"ד נח(2) 153 (2003), בג"ץ 4736/03 אלון חברת הדלק לישראל בע"מ נ' שר התעשייה והמסחר (לא פורסם, 15.6.2008).

(2) המכלול שדן במעמדו של העותר הציבורי בעתירות חוקתיות, או בעתירות כנגד פגיעה בשלטון החוק. ראו: בג"ץ 910/86 רסלר נ' שר הביטחון, פ"ד מב(2) 441 (1988); בג"ץ 651/03 האגודה לזכויות האזרח נ' יו"ר ועדת הבחירות, פ"ד נז(2) 62 (2003); בג"ץ 962/07 לירן נ' היועץ המשפטי לממשלה (לא פורסם, 1.4.2007). לביקורת ההלכה – ראו: דר' שלמה לויין "האם יש זכות עמידה לזכות העמידה?" הפרקליט לט 453 (תש"ן-תשנ"א).

2. לגישתי – העובדה שהעותרים שבכאן ביקשו כי פרס ישראל יישלל מהמשיב 3 על בסיס טיעונים שהם סברו כי יש להם אחיזה כלשהי במשפט הציבורי – איננה מצדיקה הצרה של זכות העמידה בשתי הקטיגוריות הנ"ל, או עירוב ביניהן. פסיקת הוצאות בתחום זה לעותר-טרק די בה, לסברתי, כדי ליצור, לעת עתה, את האיזון הנדרש בין השיקולים הנוגדים הרלבנטיים.

3. לסיכום אדגיש כי מן הדין שהמסר ייקלט וציבור העותרים-בכוח ילמד שני כללים:

- (א) לעתים יש מקום גם לדעת "לפרגן" (אותו ביטוי שנשאל מן היידיש, אך לא זכה למונח בעברית, וייתכן שלא בכדי).
- (ב) ראוי כבר להניח לפרס ישראל ולזוכים בו.

שופט

הוחלט כאמור בפסק דינו של השופט א' גרוניס.

ניתן היום, כ"ב ניסן התשע"א (26.4.2011)

שופט

שופטת

שופט